

کتابداری و اطلاع رسانی

فصلنامه علمی - پژوهشی

سازمان کتابخانه ها، موزه ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی

سازمان کتابخانه ها، موزه ها و مرکز اسناد
آستان قدس رضوی

لیست مقاله های شماره لیست مقالات 62 | جستجوی مقاله

فصلنامه کتابداری و اطلاع رسانی

نام مقاله:

بررسی تاثیر دوره آموزشی نقد کتاب بر آگاهی، نگرش و مهارت نقد کتاب اساتید دانشگاه علوم پزشکی اصفهان در سال 1391

نام نشریه:

فصلنامه کتابداری و اطلاع رسانی (این نشریه در www.isc.gov.ir نمایه می شود)

شماره نشریه:

62 - شماره 2، جلد 16

پدیدآور:

نیره السادات سلیمانزاده نجفی، حسن اشرفی ریزی، محمدحسین یارمحمدیان، لیلیا شهرزادی، اکبر حسن زاده

مترجم:

درباره نشریه

شماره جاری

شماره های پیشین

نمایه مولف

نمایه عنوان

شرایط پذیرش مقاله

چکیده

مقدمه: داشتن نگرش مثبت به نقد کتاب و آگاهی از چگونگی نوشتن مقاله نقد کتاب، از موضوعات اساسی جوامع علمی است؛ زیرا توسعه یک جامعه زمانی ممکن است که نه تنها آن جامعه از آثار علمی منتشر شده آگاه باشد، بلکه توانایی تشخیص آثار اصلی از غیراصیل را داشته باشد. در این راستا، پژوهش حاضر به تعیین تأثیر دوره آموزشی نقد کتاب بر آگاهی، نگرش و مهارت نقد کتاب اساتید دانشگاه دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان در سال 1391 می پردازد.

روش شناسایی: روش پژوهش حاضر نیمه تجربی و به صورت طرح دو گروهی (با پیش آزمون و پس آزمون) است. ابزار گردآوری داده ها یک سیاهه وارسی و دو پرسشنامه محقق ساخته بر اساس منون علمی معتبر است. روایی سیاهه وارسی و پرسشنامه های نگرش و آگاهی، توسط متخصصان در حوزه های نقد کتاب و کتابداری و اطلاع رسانی تأیید و پایایی پرسشنامه ها با استفاده از آلفای کرونباخ به ترتیب 78% و 79/5% به دست آمد. جامعه آماری تمامی اساتید دانشکده مدیریت و

اطلاع رسانی پزشکی شامل 86 نفر است. روش نمونه گیری تصادفی ساده و 15 نفر در هر گروه شاهد و آزمون است. جهت تحلیل داده ها از آمار توصیفی (جدولهای توزیع فراوانی مطلق، درصد، میانگین و انحراف معیار) و آمار استنباطی (آزمون t مستقل و زوجی) استفاده و همچنین از نرم افزار SPSS 18.0 استفاده شد.

یافته ها: آموزش بر آگاهی و مهارت نقد کتاب اساتید مؤثر بوده است. میانگین نمره های آگاهی در گروه آزمون از $1/33 \pm 2/8$ به $7/55 \pm 9/19$ و مهارت نقد کتاب از $10/2 \pm 6/8$ به $53/6 \pm 26/3$ افزایش یافت ($001/0P$ -value). اگرچه نمره نگرش در گروه آزمون نیز از $71/4 \pm 7/4$ به $74/4 \pm 7/4$ افزایش یافته، این افزایش از لحاظ آماری معنادار نبوده است ($P=0/11$ value).

نتیجه گیری: نتایج نشان داد آموزش بر افزایش آگاهی و مهارت نقد کتاب اساتید مؤثر بوده است. نگرش اساتید به مقوله نقد کتاب از ابتدای شاکله خوبی داشته است، اما نمره نگرش قبل و بعد از آموزش به لحاظ آماری تفاوت معناداری نداشت. با توجه به ویژگی های متغیر نگرش، باید خاطر نشان ساخت افزایش معنادار آن مانند دو متغیر دیگر مورد بررسی در پژوهش، مورد انتظار نبود، زیرا متغیر نگاه درونی تر بوده و به متغیرهای متفاوتی مانند نوع نگاه فرد به محیط، تواناییها و امکانات وی وابسته است و با گذشت زمان تغییر می یابد.

کلیدواژه ها: نقد کتاب، آگاهی، نگرش، مهارت، اساتید، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، دوره آموزشی.

مقدمه و بیان مسئله

نقد کتاب یک نوع از تألیفات دانشگاهی است که به صورت موجز، مختصر و فشرده به ارزیابی انتقادی محتوا، سبک، نقاط قوت و ضعف و شایستگی های کتاب می پردازد (Peh W C G, 2010). از دیدگاه برخی صاحب نظران هدف اصلی نقد و بررسی کتاب، آگاه کردن خوانندگان در مورد کتابهای جدید با کیفیت و هدایت آنها به سمت مطالعه این نوع کتابهاست. البته باید در نظر داشت، این هدف از یک سو با خواندن نقد و بررسی کتاب توسط خوانندگان و از سوی دیگر با تهیه نقدی ترغیب کننده با فراهم آوری اطلاعات جدید و ارائه یک ارزیابی متعادل از کتاب، محقق می شود (Walter, Traubinger, 2008).

اگرچه نقد کتاب، تبلیغات ناشران و اطلاعیه های انتشار، هر سه از رسانه های مؤثر در روزآمد نگه داشتن اطلاعات کتابداران و پژوهشگران با تازه های نشر در حوزه های موضوعی مربوط است، به طور معمول نقد کتاب که توسط متخصصان یک حوزه موضوعی نوشته می شود، بیشترین نقش را در این زمینه ایفا می کند، زیرا هدفمندتر و با رویکردی انتقادی و ارزیابانه نوشته می شود (Chen, 1974).

وظیفه اصلی نقد کتاب، شناساندن کارهای با ارزش علمی به اهل مطالعه و تحقیق و راهنمایی نویسندگان در برابر کردن اشکالهای اثر و درست اندیشی و درست نویسی است؛ زیرا توسعه یک جامعه زمانی مقدور می گردد که به تنها آن جامعه از آثار علمی منتشر شده آگاه باشد، بلکه توانایی شناخت آثار اصیل از غیراصیل را داشته باشد. بررسی کتابهای منتشر شده در سالهای اخیر، حاکی از معطوف نبودن آنها به نیازهای جامعه مخاطب، همسو و هماهنگ نبودن محتوای آنها با یافته های علمی جدید، نداشتن انسجام و یکپارچگی در ارائه مفاهیم، جنبه آموزشی نداشتن مفاهیم و جذاب نبودن مطالب است (ملکی، 1385؛ ذاکری، 1388؛ آداوود، 1390). این موارد ضرورت نقد کتاب در جوامع علمی را روشن می سازد.

بارکر [1] معتقد است با توجه به رشد روزافزون کتابهای دانشگاهی در هر سال، مطلع بودن از همه اطلاعات جدید و ارزشمند منتشر شده در یک رشته بسیار دشوار است. بنابراین، داشتن نگرش مثبت به مقوله نقد و بررسی کتاب به منظور روی آوری به نوشتن و خواندن مقاله های نقد کتاب، اهمیت بسیاری می یابد (Barker, 1997): زیرا نگرشها تعیین کننده رفتارها هستند و این فرض به طور ضمنی دلالت بر این امر دارد که با تغییر نگرشهای افراد می توان رفتارهای آنها را تغییر داد (سنوده، 1380).

افزون بر دانستن اهمیت نقد در جوامع علمی و برخورداری از نگرش مثبت نسبت به نقد کتاب، باید توجه داشت که نقد یک اثر -چه اثری علمی، چه فنی و چه هنری- کاری علمی است. کار علمی، مبتنی بر روش علمی و بر پایه مبانی استوار و تزلزل ناپذیری است که از حقایق و واقعیت های تردیدناپذیر به دست آمده و تدوین شده اند (رفیعی، 1388). بی توجهی و به کارگیری نادرست معیارها و اصول در نقد آثار می تواند پیامدهای منفی برای نویسندگان ایجاد کند. در تصدیق این مطلب، برخی صاحب نظران ادعای داشته اند از آنجا که نقد و بررسی کتابهای علمی در خدمت هدفهای بسیاری است و قابلیت یک قالب ادبی مؤثر را نیز دارد، فرایند انتشار یک نقد و بررسی کتاب علمی و دانشگاهی موفق، نیازمند آشنایی مبتعد با فرایند انتشار نقد و بررسی کتاب و آگاهی وی از مهارتها و راهبردهای مرتبط با نوشتن یک نقد سازنده و مؤثر است (پارسایی، 1389).

بنابراین، در فرایند نقد کتاب، آموزش چگونگی نوشتن مقاله نقد کتاب از مراحل اولیه است. افرادی مانند «هارتلی» [2] و

«اصفزاده» به اهمیت توجه به آموزش در مقوله نقد کتاب در مقاله‌های خود تأکید کرده‌اند. «هارتلی» در پژوهشی مبنی بر نقد و بررسی کتاب در مجله بریتانیایی فناوری آموزشی [3] بیان داشت که اگرچه خواندن و نوشتن نقد کتاب نقش مهمی در جامعه دانشگاهی ایفا می‌کند، کمتر اطلاعی در مورد نحوه انجام آن توسط دانشجویان در دسترس است (Hartley, 2000). «اصفزاده» در پژوهش خود مبنی بر تحلیل انتقادی مطالعات پژوهشی در علوم پزشکی اذعان داشت که در نقد خردمندان، جنبه‌های گوناگون موضوع به دقت بررسی و تحلیل می‌شود و این امر به ویژه امروزه اهمیت بسزایی یافته است. وی اذعان داشت که در آموزشهای دانشگاهی به ویژه در تحصیلات تکمیلی، به مقوله نقد باید توجه شود و سردبیران مجله‌های علمی نیز باید صفحاتی را به نقد مقاله‌های چاپ شده اختصاص دهند (اصفزاده، 1384).

با وجود اهمیت نقد کتاب در جوامع دانشگاهی، بررسی مجله‌های دانشگاه علوم پزشکی اصفهان نشان‌دهنده تمایل کم نویسندگان به نوشتن مقاله‌های نقد و بررسی در بین مقاله‌های منتشر شده است. در مواردی نیز که نقد و بررسی منتشر شده، مشخص می‌شود که منتقدین با رویکردی کمتر علمی و نظام‌مند و نه نقادانه به نقد آثار پرداخته‌اند. افراد مورد نقد نیز تنها از نقد اثر خود به عنوان فرصتی برای توسعه خود نگرینند، بلکه با نگرشی منفی منتقد و نقد آن را مورد خطاب قرار داده‌اند. این در حالی است که از جمله معیارهای ارتقای اعضای هیئت علمی در بند 3 و 18 فعالیت‌های پژوهشی اعضای هیئت علمی و حتی بند 8 فعالیت‌های فرهنگی- تربیتی- اجتماعی اعضای هیئت علمی در آیین‌نامه ارتقای مرتبه اعضای هیئت علمی، ارزیابی و نقد و بررسی آثار است (دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی، 1390).

موارد یاد شده نشان می‌دهد که علاوه بر این که نویسندگان و پژوهشگران برای نقد یک اثر باید اصولی را به عنوان معیار در نظر بگیرند، پژوهشگران نیز باید به نقدهای اصولی نگرشی مثبت داشته باشند. بنابراین، از جمله مواردی که در گسترش رویکردی به نقد و بررسی بسیار اهمیت دارد، تغییر نگرش نویسندگان و پژوهشگران نسبت به نقد و بررسی آثار و آشنا ساختن آنها با اصول و روند نقد و بررسی است؛ زیرا بر هر میزان ناقد با شیوه‌ها و اصول نقد آشنایی بیشتری داشته باشد، مؤثرتر و مفیدتر نقد می‌کند.

با وجود اهمیت نقد کتاب به منظور پویایی پژوهش و توسعه جامعه در جوامع دانشگاهی، تاکنون در زمینه بررسی نگرش و میزان آگاهی استادان به نقد کتاب و تأثیر برگزاری دوره آموزشی در این خصوص، پژوهشی در داخل و خارج انجام نشده است. در این راستا هدف پژوهش حاضر تعیین تأثیر دوره آموزشی نقد کتاب بر آگاهی، نگرش و مهارت نقد کتاب استادان دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان در سال 1391 بوده است.

پیشینه پژوهش

پیشینه پژوهش در ایران

«اصفزاده» (1384) در پژوهشی با عنوان «تحلیل انتقادی مطالعات پژوهشی در علوم پزشکی» به تشریح تحلیل انتقادی و مراحل نقد پرداخت. وی اذعان داشت که تحلیل انتقادی یا نقد خردمندان مطالعات پژوهشی، فرایندی اصولی در پالایش و توسعه دانش است. در این فرایند جنبه‌های گوناگون موضوع به دقت بررسی و تحلیل می‌شود. امروزه این فعالیت اهمیت بسزایی یافته است. وی نتیجه گرفت که در آموزشهای دانشگاهی و ویژه در تحصیلات تکمیلی، به نقد باید توجه شود و سردبیران مجله‌های علمی نیز صفحاتی را به نقد مقاله‌های چاپ شده اختصاص دهند.

«رفیعی و دیگران» (1387) پژوهشی با عنوان «تأثیر دوره آموزش پزشکی مبتنی بر شواهد بر توانایی نقد مقاله‌های توسط دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران» انجام دادند. جامعه پژوهش شامل دانشجویان پزشکی مقطع کارآموزی دانشگاه علوم پزشکی تهران در زمستان 86 بود، که بیش از 35 نفر بودند. شرکت‌کنندگان که به روش نمونه‌گیری سهولت قابلیت دسترسی انتخاب شده بودند، ضمن شرکت در کارگاه طب مبتنی بر شواهد، که در مرکز پژوهشهای دانشجویی دانشگاه علوم پزشکی تهران برگزار شد، پرسشنامه استاندارد قبل و بعد از شرکت در کارگاه را دریافت کردند. تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها با نرم‌افزار SPSS 12.0 انجام شد. برای مقایسه پاسخگویی شرکت‌کنندگان به سؤالات پرسشنامه و تفاوت‌های آن قبل و بعد از کارگاه، از آماره t زوجی استفاده شد. یافته‌ها نشان داد که یک دوره کوتاه مدت کارگاه آموزشی پزشکی مبتنی بر شواهد، می‌تواند به شکل مؤثری توانایی ارزیابی منتقدانه دانشجویان را افزایش دهد.

پیشینه پژوهش در خارج

«بارکر» (1997) [4] در پژوهشی با عنوان «نقد و بررسی کتاب به صورت پیوسته» به یک نمای کلی از طراحی و توسعه یک سیستم خودکار برای انجام نقد و بررسی کتاب را ارائه کرد. وی اذعان داشت که تعداد کتابهای دانشگاهی منتشر شده در هر سال رشد می‌یابد، و بنابراین مطلع بودن از همه اطلاعات جدید منتشر شده در یک رشته، بسیار دشوار است، از آنرو، فرایند نقد و بررسی کتاب اهمیت بسیاری می‌یابد. وی در پژوهش خود خطوط کلی طراحی و توسعه یک سیستم خودکار برای انجام نقد و بررسی کتاب را ترسیم کرد. توصیفات وی از برخی از الگوهای توسعه یافته برای استفاده در یک سرور اینترنت و اینترنت گرفته شده است. وی این سیستمها را که بر مبنای اس.جی.ام.ال. [5] و اچ.تی.ام.ال. [6] هستند، به صورت خلاصه بررسی و مقایسه کرد.

«هارتلی» (2005) [7] در پژوهشی با عنوان «نقد و بررسی کتاب در مجله بریتانیایی فناوری آموزشی: بررسی داوران مجله و دیدگاه پژوهشگران» اذعان داشت اگر چه خواندن و نوشتن نقد و بررسی کتاب نقش مهمی در جامعه دانشگاهی ایفا می‌کند، کمتر اطلاعی در مورد نحوه انجام آن توسط دانشجویان در دسترس است. بنابراین وی به بررسی این موضوع با تعدادی از سروپرستاران مجله فناوری آموزشی بریتانیا [8] پرداخت. برای انجام پژوهش، از پرسشنامه استفاده شد. یافته‌ها نشان داد اکثر پاسخ‌دهندگان بین 1 تا 5 نقد و بررسی را در هر ماه می‌خوانند، ولی بین 3 تا 4 نقد و بررسی در هر سال می‌نویسند. توافق زیادی در مورد ویژگی‌های مهم و مفید در نقد و بررسیها وجود داشت؛ در عین حال تفاوت‌های زیادی نیز مشاهده شد. مردها نسبت به زنها نظر مثبت‌تری در رابطه با مفید بودن نقد و بررسیها داشتند. همچنین، یافته‌ها نشان داد که نقد و بررسیهای کتاب می‌توانند به عنوان یک‌گونه از محتواهای قابل اندازه‌گیری دانشگاهی تلقی شود.

روش‌شناسی

روش پژوهش نیمه‌تجربی و به صورت طرح دو گروهی (با پیش‌آزمون و پس‌آزمون) و از نوع کاربردی است. جامعه آماری شامل تمامی استادان دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان اعم از طرحی، پیمانی، رسمی از مابینی، رسمی قطعی (31 نفر) و افراد حق‌التدریس (55 نفر) می‌باشند که طبق آمار معاونت آموزشی دانشکده، بیش از 86 نفر هستند. روش نمونه‌گیری این پژوهش از نوع تصادفی است. تعداد نمونه با توجه به رابطه $Z1+Z2 = 15$ ، $Z1+Z2 = 15$ ، هر گروه شاهد و مورد به دست آمد. ابزار گردآوری داده‌ها یک سیاهه وارسی مهارت نقد کتاب و دو پرسشنامه محقق‌ساخته است. سیاهه وارسی (57 سؤال) به منظور سنجش مهارت نقد کتاب استادان توسط پژوهشگر، با بررسی نقد نوشته شده توسط استادان، تکمیل گردید. پرسشنامه نگرش (36 سؤال) و آگاهی (23 سؤال) بر اساس پژوهشهای اشرفی‌پزی (1389)، همامپور (1388)، حکمت (1389)، فدایی (1386)، ذاکری (1388)، رفیعی (1388)، درودی (1387)، شایانفر (1388)، پارسایی (1389)، جهانپخش (1389)، ذکیانی (1389)، فولادی (1389)، گمبای‌زارع (1389)، محمدزاده (1389)، خرمشاهی (1386) و اسلامی (1386) تهیه شد. روایی سیاهه وارسی و پرسشنامه‌های نگرش و آگاهی، توسط متخصصان در حوزه‌های نقد کتاب و کتابداری و اطلاع‌رسانی تأیید و پایایی پرسشنامه‌ها با استفاده از آلفای کرونباخ به ترتیب 78% و 57/79% به دست آمد. ابتدا برای پیش‌آزمون و تعیین آگاهی، نگرش و مهارت نقد کتاب جامعه پژوهش، پرسشنامه‌ها همراه با کتاب مرتبط برای نوشتن نقد توزیع شد. دوره آموزشی طی 5 ساعت با استفاده از روشهای مستقیم آموزش (سخنرانی همراه با وسایل سمعی و بصری) و نیز بحث افق‌های برای تغییر نگرش افراد برگزار گردید. مباحثی که در کارگاه به آنها پرداخته شد، شامل مفهوم نقد، تاریخچه نقد، ضرورت و رسالت نقد کتاب، انواع نقد، ویژگیها و مهارتهای منتقد، شیوه و مراحل نقد کتاب، مطالعه اجمالی کتاب، مطالعه انتقادی کتاب، یادداشت‌برداری، مطالعه و بررسی نقدهای دیگران، گزارش نقد کتاب، شاخصهای نقد کتاب دانشگاهی بود. پس از ارائه مباحث مورد نظر، در محورهایی مطرح شده بحث گروهی و افق‌های صورت گرفت و سپس نقد کتاب به صورت انفرادی انجام گردید. پس از آموزش، پرسشنامه‌ها دوباره توسط استادان تکمیل گردید و یک نقد نیز توسط شرکت‌کنندگان برای کتابهای منتخب نوشته شد و نتایج قبل و بعد از برگزاری کارگاه آموزشی (در سه حوزه آگاهی، نگرش و مهارت تدوین نقد کتاب) با هم مقایسه گردید. در این پژوهش، برای تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی (جدولهای توزیع فراوانی مطلق، درصد، میانگین و انحراف معیار) و آمار استنباطی استفاده گردید. به منظور مقایسه میانگین نمره آگاهی و نگرش و مهارت نقد کتاب استادان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان قبل و بعد از برگزاری کارگاه آموزشی در هر گروه از آزمون t زوجی، برای مقایسه میانگین نمره آگاهی و نگرش و مهارت نقد کتاب استادان قبل از برگزاری کارگاه آموزشی بین دو گروه از آزمون t مستقل و جهت مقایسه میانگین نمره آگاهی و نگرش استادان پس از برگزاری کارگاه آموزشی، از آزمون t مستقل استفاده شد. نرم‌افزار مورد استفاده برای تجزیه و تحلیل داده‌ها SPSS 18.0 بود.

یافته‌ها

جامعه آماری این پژوهش 30 استاد در دو گروه آزمون و شاهد از 86 نفر استادان دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی دانشکده

علوم پزشکی اصفهان بود. از بین 15 نفر شرکت کننده در هر يك از دو گروه ازمون و شاهد، 8 نفر (53/8%) مرد و 7 نفر (46/7%) زن بودند و دو گروه از نظر جنسیت كاملا یکسان هستند (P-value=0/64). دو گروه ازمون و شاهد از نظر رشته تحصیلی، مشابه بوده‌اند. استادان رشته تحصیلی کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی بیشترین تعداد افراد در گروه ازمون یعنی 6 نفر (40%) و شاهد یعنی 8 نفر (53/3%) را به خود اختصاص داده‌اند و پس از آن بیشترین افراد به ترتیب از گروه‌های آموزشی مدیریت خدمات بهداشتی درمانی، مدارك پزشکی، رایانه، زبان و روانشناسی بودند.

Archive of SID

یافته‌ها نشان داد میانگین نمره آگاهی از نقد کتاب در گروه ازمون بعد از مداخله (7/55) نسبت به قبل از مداخله (1/33) به طور معناداری افزایش یافته است (P-value<0/001). با وجود این، در گروه شاهد میانگین نمره آگاهی از نقد کتاب قبل (6/31) و بعد از مداخله (1/35) با هم تفاوت معنادار نداشت (P-value=0/35). در گروه ازمون میانگین نمره نگرش به مقوله نقد کتاب قبل (4/71) و بعد از مداخله (4/74) تفاوت معنادار نداشت (P-value=0/11). در گروه شاهد، میانگین نمره نگرش به مقوله نقد کتاب قبل (9/70) و پس از مداخله (4/74) تفاوت معنادار نداشت (P-value=0/91). میانگین نمره مهارت نقد کتاب استادان در گروه ازمون به طور معناداری بعد از مداخله از 10/2±6/8 به 53/6±26/3 افزایش یافت. به عبارت دیگر 4/43 نمره آرایش یافته است (P-value <0/001). در گروه شاهد، میانگین نمره مهارت نقد کتاب استادی قبل (5/8) و پس از مداخله (6/8) تفاوت معنادار نداشت (P-value =0/996).

جدول 1. مقایسه میانگین نمرات آگاهی، نگرش و مهارت نقد کتاب (از 100) در دو گروه ازمون و شاهد قبل و بعد از آموزش

گروه‌بندی تعداد	آگاهی		نگرش		مهارت	
	میانگین و انحراف معیار	انحراف معیار	میانگین و انحراف معیار	انحراف معیار	میانگین و انحراف معیار	انحراف معیار
شاهد	قبل از آموزش	بعد از آموزش	P-Value	قبل از آموزش	بعد از آموزش	P-Value
15	2/19±6/31	9/21±1/35	35/0	70/9±5/6	72±8/4	0/91
آزمون	قبل از آموزش	بعد از آموزش	P-Value	قبل از آموزش	بعد از آموزش	P-Value
15	2/8±1/33	9/19±7/55	001/0<	71/4±7	74/4±7/4	0/11
آزمون آنلاین (پیمایش)	0/78	0/01	-	0/83	0/25	-

بحث و نتیجه‌گیری

نقد و ارزیابی انتقادی منابع اطلاعاتی، از جمله راهبردهای مؤثر برای افزایش اثربخشی اطلاعات است. با توسعه و افزایش انتشارات علمی، سنجش صحت اطلاعات و اعتبار منابع اطلاعاتی در حوزه‌های علمی، دارای اهمیت بسزایی است (درودی، 1387). کتابهای علمی نیز که گنجینه‌های بسیار غنی علمی در هر جامعه‌اند و انتشار یافته‌های علمی از طریق آنها میسر می‌شود، از این قاعده مستثنا نمی‌باشند. در این پژوهش به بررسی تأثیر دوره آموزشی نقد کتاب بر آگاهی، نگرش و مهارت نقد کتاب استادان دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان در سال 1391 پرداخته شد. نتایج به دست آمده حاکی از تأثیر مثبت دوره آموزشی نقد کتاب بر عامل آگاهی و نیز مهارت نقد کتاب استادان دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان بود. نگرش استادان به مقوله نقد کتاب از ابتدا مثبت و نمره نگرش قبل و بعد از آموزش افزایش یافت، اما به لحاظ آماری تفاوت معناداری نداشت.

همانطور که در یافته‌ها ذکر شد، دوره آموزشی در افزایش آگاهی استادان مؤثر بود. لذا فرضیه پژوهش مبنی بر اینکه دوره آموزش نقد کتاب، آگاهی استادان به موضوع نقد کتاب را افزایش می‌دهد، تأیید شد.

نتایج پژوهش در رابطه با متغیر نگرش نشان داد میانگین نمره نگرش استادان در خصوص نقد کتاب، قبل و پس از برگزاری دوره آموزشی، در دو گروه ازمون و شاهد، از لحاظ آماری تفاوت معناداری نداشت. به طور کلی، نگرش استادان نسبت به نقد کتاب از ابتدا در سطح مطلوبی قرار داشته است. شاید یکی از دلایل معنادار نبودن میانگین نمره نگرش در پس‌ازمون از لحاظ آماری این است که در یادگیری نگرشهای تازه، سه متغیر مهم شامل توجه، ادراک و پذیرش وجود دارد (کریمی، 1382)؛ و در صورت محقق شدن این سه متغیر، نگرش فرد تغییر می‌کند. بنابراین، به نظر می‌رسد برگزاری کارگاه‌های آموزشی در خصوص مهارت نقد کتاب که در آنها این شرایط احراز شود، از ضروریات است. همچنین، از آنجا که افراد در مقابل تغییر نگرش مقاومت نشان می‌دهند، به نظر می‌رسد برگزاری دوره‌های آموزشی بلند مدت در رابطه با نقد کتاب، موجبات هر چه بیشتر نهادینه شدن نوشتن مقاله‌های نقد کتاب را فراهم آورد (کریمی، 1384). با توجه به ویژگیهای متغیر نگرش، باید خاطر نشان ساخت که افزایش معنادار آن مانند دو متغیر دیگر پژوهش مورد انتظار نبود؛ زیرا نگرش درونی‌تر بوده و به متغیرهای متفاوتی وابسته است. بنابراین، با گذشت زمان تغییر می‌یابد.

نتایج پژوهش در رابطه با متغیر مهارت نقد کتاب نشان داد که میانگین نمره مهارت نقد کتاب استادان قبل و پس از برگزاری دوره آموزشی در گروه ازمون تفاوت معناداری دارد، ولی در رابطه با گروه شاهد این تفاوت از لحاظ آماری معنادار نبود. شاید این سؤال مطرح شود که هدف از مطالعه نگرشها، تأثیرگذاری بر رفتار است؛ زیرا انواع نگرشها به عنوان شاخصها یا عوامل پیش‌بینی‌کننده رفتار شناخته می‌شوند و این امر برخلاف یافته‌های این پژوهش است به صورتی که میانگین نمره نگرش متوسط بالا بود و از ابتدا شاکله خوبی داشت. در صورتی که این امر در مرحله پیش‌ازمون رفتار استادان (مهارت نقد کتاب) منعکس نشده بود. در تبیین این امر باید خاطر نشان ساخت، که بر اساس پژوهشهای انجام شده در حوزه روانشناسی اجتماعی، رابطه مستحکمی میان نگرشها و رفتار افراد وجود ندارد، به بیان دیگر، نمی‌توان گفت که با شناخت نگرشهای افراد می‌توان رفتار آنها را پیش‌بینی نمود (8). این امر به خوبی در این پژوهش نشان داده شد.

نتیجه‌گیری

نقد کتاب تأثیر بسیار مهمی در رشد، توسعه و بالندگی هر حوزه علمی دارد و حداقل فایده بسیار مهم هر نقدی، کمک به خواننده و همچنین نویسنده - یا در معنای عام به تولیدکنندگان علم - است؛ تا از این رهگذر اصلاح مداوم دانش بشری تحقق یابد. پژوهش حاضر، تأثیر مثبت آموزش نقد کتاب را بر افزایش آگاهی و بهبود مهارت نقد کتاب استادان نشان داد. با استناد به نتایج پژوهش حاضر، برگزاری دوره‌های منظم آموزشی نقد کتاب در دانشگاه‌ها موجبات بهبود مهارت استادان در تهیه این نوع مقاله‌ها را فراهم می‌کند. برای تغییر نگرش استادان نسبت به نقد کتاب، دوره‌های آموزشی طولانی مدت با احراز شرایط خاص از ضروریات است. همچنین، در خصوص دلایل عدم رویکرد استادان دانشگاه به مقاله‌های نقد کتاب با وجود امتیاز مشابه آنها با مقاله‌های مروری و پژوهشی اصل برای ترویج پیشنهاد می‌شود. امید است با افزایش مقاله‌های نقد کتاب در جوامع دانشگاهی، پالایش کتابها به صورت اصولی انجام و از راهیابی غیرعلمی به عرصه‌های تولید دانش جلوگیری شود.

منابع

- آصفزاده، سعید(1384). تحلیل انتقادی مطالعات پژوهشی در علوم پزشکی. پژوهش در پزشکی (مجله پژوهشی دانشکده پزشکی) دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشت درمانی شهید بهشتی، 29(3)، 195-201.
- آلدوود، علی (1390). چند نکته در باب نقد. کتاب ماه کلیات. ماهنامه تخصصی اطلاع رسانی و نقد و بررسی کتاب در حوزه اطلاعات، ارتباطات و دانش‌شناسی. ویژه‌نامه نقد و بررسی کتاب، 5(167)، 18-19.
- اسلامی، حسن(1386). اخلاق نقد. کتاب نقد و نقد کتاب (مجموعه مقالات گروهی از نویسندگان). تهران: خانه کتاب، 79-106.
- اشرفی‌ریزی، حسن و زهرا کاظمیور (1389). آیین نقد کتاب، راهنمایی برای کتابداران، نویسندگان و مترجمان. تهران: چاپار.
- پارسایی، حسن(1389). نقد کردن، اثبات یک فعل فلسفی است. عیار نقد (مجموعه مقالاتی در حوزه مبانی نظری نقد به قلم گروهی از نویسندگان) گردآوری علی اوجیبی. دفتر دوم. تهران: خانه کتاب، 49-66.
- جهانیش، جویا(1389). ناقدان در زمانه عسرت. عیار نقد (مجموعه مقالاتی در حوزه مبانی نظری نقد به قلم گروهی از نویسندگان) گردآوری علی اوجیبی. دفتر دوم. تهران: خانه کتاب، 67-76.
- حکمت، نصرالله(1389). نکاتی در باب نقد کتاب. عیار نقد (مجموعه مقالاتی در حوزه مبانی نظری نقد به قلم گروهی از نویسندگان) گردآوری علی اوجیبی. دفتر دوم. تهران: خانه کتاب، 77-81.
- خرمشاهی، بهاء‌الدین(1386). آیین نقد کتاب. کتاب نقد و نقد کتاب (مجموعه مقالات گروهی از نویسندگان). تهران: خانه کتاب، 13-36.
- دیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی(1390). آیین‌نامه ارتقای مرتبه اعضای هیئت علمی مؤسسه‌های آموزشی و پژوهشی مصوب 14/10/89. تهران: شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- Available at: iranculture.org, Accessed at: 30/11/90
- درودی، فریبرز (1387). عوامل مؤثر در نقد و بررسی کتاب. فصلنامه کتاب، 75، 173-184.
- ذاکری، مصطفی (1388). اصول، نتایج و گونه‌های نقد. (مجموعه مقالاتی در حوزه مبانی نظری نقد به قلم گروهی از نویسندگان) گردآوری علی اوجیبی. دفتر اول. تهران: خانه کتاب، 153-168.
- ذکیانی، غلامرضا (1389). مبانی دینی نقدپذیری. عیار نقد (مجموعه مقالاتی در حوزه مبانی نظری نقد به قلم گروهی از نویسندگان) گردآوری علی اوجیبی. دفتر دوم. تهران: خانه کتاب، 81-98.
- ستوده، هدایت‌الله (1380). روانشناسی اجتماعی. تهران: آواک نور.
- شایانفر، حیدرعلی و دیگران (1388). راهنمای تالیف، ترجمه و نشر کتاب‌های درسی علمی- کاربردی. تهران: دانشگاه جامع علمی کاربردی.
- رفیعی، علی‌محمد (1388). اصول نقد تصحیح دیوان حافظ. (مجموعه مقالاتی در حوزه مبانی نظری نقد به قلم گروهی از نویسندگان) گردآوری علی اوجیبی. دفتر اول. تهران: خانه کتاب، 169-205.
- فدایی، غلامرضا (1386). آشنایی با نسخ خطی و آثار کمیاب (فارسی و عربی). تهران: سمت.
- فولادی، علیرضا (1389). نقد در موقعیت پست‌مدرن. عیار نقد (مجموعه مقالاتی در حوزه مبانی نظری نقد به قلم گروهی از نویسندگان) گردآوری علی اوجیبی. دفتر دوم. تهران: خانه کتاب، 131-140.
- کریمی، یوسف (1382). روانشناسی اجتماعی (نظریه‌ها، مفاهیم، کاربردها). تهران: ارسباران.
- کریمی، یوسف و مجید صفاری‌نیا (1384). روانشناسی اجتماعی و تغییر نگرش مصرف‌کنندگان انرژی. انرژی ایران، 9(22)، 7-126.
- کمپانی‌زارع، مهدی (1389). مقام و مختصات نقد در تاریخ فرهنگ اسلامی. عیار نقد (مجموعه مقالاتی در حوزه مبانی نظری نقد به قلم گروهی از نویسندگان) گردآوری علی اوجیبی. دفتر دوم. تهران: خانه کتاب، 141-170.
- محمدزاده، رضا (1389). ملاحظات و پیشنهادهای پیرامون نقد و داوری. عیار نقد (مجموعه مقالاتی در حوزه مبانی نظری نقد به قلم گروهی از نویسندگان) گردآوری علی اوجیبی. دفتر دوم. تهران: خانه کتاب، 171-176.
- ملکی، حسن (1385). نقد کتاب درسی: تعریف و معیارها؛ مبانی و معیارهای نقد کتاب درسی دانشگاهی. سخن سمت، 17، 9-20.
- همایون‌پور، هرمز (1388). ضرورت و فواید نقد. عیار نقد (مجموعه مقالاتی در حوزه مبانی نظری نقد به قلم گروهی از نویسندگان) گردآوری علی اوجیبی. دفتر اول. تهران: خانه کتاب، 249-353.
- Barker P(1997). Book reviews online. Association for Learning Technology Journal, 5(3), 54-62
- Chen Ching-Chih(1974). Current Status of Biomedical Book Reviewing: part IV. Major American and British (Biomedical book publishers. Bull. Med. Libr. Assoc, 62(3
- Hartley J. (2005). Book reviewing in the BJET: A survey of BJET's referees' and writers' views. British Journal of Educational Technology, 36, 897-905
- Peh W C G, Ng K H(2010). Effective Medical Writing, Writing a book review. Singapore Med J, 51(9), 685-688
- Walter H. C. Burgdorf, MD, TraubingerStr(2008). Reviewing medical books: A quarter century of observations. EBLUEPRINTS. Journal of American Academy of Dermatology.

[1]. Barker.

1. Hartley.

2. British Journal of Educational Technology.

[4]. Barker.

[5]. SGML.

[6]. HTML.

[7]. Hartley.

[8]. British Journal of Educational Technology.

Archive of SID